

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr. Łukasza Dzika na
temat: „Współczesne aspekty zwalczania terroryzmu powietrznego w Polsce”
opracowanej pod naukowym kierownictwem prof. dr hab. Olgi Wasiuty

1. Kwestie ogólne. Podstawowe dane o kandydacie

Terroryzm powietrzny to jedno z najbardziej niebezpiecznych współczesnych zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa. Mimo iż w ostatnim czasie nie doszło do znaczących ataków terrorystycznych, to nie można zakładać, że zagrożenie to całkowicie zniknęło. Byłoby to poważnym błędem mogącym doprowadzić do poważnych problemów w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa zarówno państwa, jak i jego obywateli. Terroryzm powietrzny charakteryzuje się różnymi formami realizacji dokonywanych zamachów. Od typowych uprowadzeń samolotów pasażerskich, po podkładanie w samolotach ładunków wybuchowych, niszczenie ich na płytach lotnisk, aż do wykorzystania porwanych statków powietrznych jako środków ataku. Mimo wprowadzonych obostrzeń, wydarzenia z 11 września 2001 roku wyraźnie wykazały, że kreatywność terrorystów, oczywiście w złym tego słowa znaczeniu, jest nieograniczona oraz że nawet wydawałoby się najdoskonalsze zabezpieczenia mogą okazać się niewystarczające dla zapewnienia bezpieczeństwa pasażerów. Problem ten w Polsce może nie osiągnął aż tak wielkiego rozmiaru, jak głównie w Stanach Zjednoczonych, czy też w innych krajach zachodnich, to mimo wszystko powinien być przedmiotem systematycznych badań naukowych, które umożliwią zbudowanie właściwego systemu wiedzy o tym zjawisku oraz przyczynią się do wypracowania jeszcze lepszych rozwiązań zabezpieczających przed różnymi formami terroryzmu powietrznego w Polsce.

Pozytywnie oceniam zatem wybór przedmiotu badań przez Pana magistrą Łukasza Dzika, który spełnił wszelkie stawiane formalne wymagania w tym zakresie. Stopień magistra Doktorant uzyskał 29 czerwca 2020 roku na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji

1

Narodowej w Krakowie. Należy nadmienić, że nie ubiegał się wcześniej o rozpoczęcie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w żadnej jednostce naukowej. Nie mam najmniejszych wątpliwości, że jego dysertacja stanowi wkład w rozwój systemu wiedzy o samym zjawisku terroryzmu powietrznego, jak i jego zwalczaniu w Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Ocena rozprawy

a) Ocena metodologiczna

Opis procesu badawczego Autor zawarł w rozdziale metodologicznym niniejszej dysertacji. Po nakreśleniu sytuacji problemowej przedstawił dwa cele, które określił stosunkowo precyzyjnie. Pierwszy to cel poznawczy, który obejmuje: „diagnozę i ocenę działań wybranych podmiotów systemu bezpieczeństwa narodowego w aspekcie zwalczania współczesnych zagrożeń terroryzmem powietrznym w Polsce”. Natomiast drugi to cel utylitarny eksponujący: „propozycję opracowania koncepcji doskonalenia działania, współpracy i współdziałania podmiotów odpowiedzialnych za zwalczanie współczesnych zagrożeń wynikających w terroryzmu powietrznego w Polsce” (s. 13).

Główny problem badawczy Doktorant sformułował w postaci następującego pytania: „Na podstawie których regulacji formalno-prawnych i przy wykorzystaniu jakich sił i środków wybrane podmioty systemu bezpieczeństwa narodowego zwalczają współczesne zagrożenia terroryzmu powietrznego w Polsce?”. W stosunku to tak sformułowanego problemu postawił hipotezę główną o treści: „Działania realizowane przez wybrane podmioty odpowiedzialne za zwalczanie współczesnych zagrożeń terroryzmu powietrznego w Polsce są obecnie wykonywane skutecznie i mieszczą się w ich ramowych uprawnieniach formalno-prawnych. Jednakże czy zachodzące relacje współpracy, współdziałania pomiędzy nimi mogą być efektywniejsze, a działania prowadzone w sposób umożliwiający rozpoznanie, reagowanie oraz zwalczanie współczesnych zagrożeń terroryzmu powietrznego” (s. 14). Mimo iż można domyślać się istoty tej hipotezy, to z formalnego (zapisanego w dysertacji) punktu widzenia trzeba wyraźnie stwierdzić, że budzi ona poważne wątpliwości. Na etapie opracowania recenzji nie mogę jednoznacznie ocenić czy wynika to z niewystarczającej wiedzy Doktoranta, czy zwyczajnie wkradł się błąd redakcyjny, który z hipotezy uczynił pytanie. W trakcie publicznej obrony rozprawy doktorskiej mgr Łukasz Dzik będzie miał zatem szansę na wyjaśnienie tych

2

wątpliwości. Za uzasadnione uznaję więc następujące pytanie: **W czym wyraża się istota hipotezy naukowej i w jaki sposób ją budujemy?**

Mając na uwadze złożoność problemu głównego, Doktorant słusznie sformułował także problemy szczegółowe. O ile liczbowo występuje pełna zgodność problemów szczegółowych z hipotezami szczegółowymi, o tyle w niektórych z nich występują pewne rozbieżności merytoryczne. Głównie chodzi mi o pierwszy problem i pierwszą hipotezę. **Jak należałoby zmodyfikować hipotezę szczegółową, aby rzeczywiście stanowiła prawdopodobne rozwiązanie pierwszego problemu szczegółowego?** To jest drugie pytanie, na które Doktorant jest zobowiązany odpowiedzieć w trakcie publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

W tej części rozprawy Autor odniósł się także do założeń i ograniczeń badawczych oraz organizacji i przebiegu badań. Zgodnie z wypracowanymi standardami scharakteryzował również pokrótce metody, techniki i narzędzia, które stosował w przeprowadzonych badaniach. Uważam, że stosunkowo trafnie uzasadnił zastosowanie różnych metod badawczych w recenzowanej dysertacji. Rozdział metodologiczny zakończył podrozdziałem poświęconym literaturze przedmiotu badań. Uzasadniona jednak wydaje się refleksja, że w zasadzie wymienił w jego ocenie najważniejszą literaturę polską oraz anglojęzyczną. Nie dokonał jednak krytycznej jej oceny, wskazując ewentualnie jej przydatność w przeprowadzonych badaniach. Samo jej wymienienie, o czym już wspomniano, wydaje się niewystarczające w odniesieniu do tej części pracy. Co więcej, trzeba mieć świadomość, że wybór ten obarczony jest dużą dozą subiektywizmu. Pożądane zatem byłoby uzasadnienie, dlaczego Autor zakwalifikował wymienione publikacje do grupy, którą należałoby określić mianem „fundamentalnej literatury przedmiotu badań”. Osobiście dodałbym jeszcze niezwykle interesującą książkę pt. „Arline Terrorism. A History with Case Studies” autorstwa Marca E. Vargo, z 2024 roku.

Podsumowując ocenę metodologiczną rozprawy doktorskiej Pana mgr. Łukasza Dzika muszę stwierdzić, że pomimo wykazanych pewnych drobnych uchybień i niedoskonałości, została ona opracowana w miarę starannie. Uważam, że świadczy to o stosunkowo już dużej wiedzy i niezłym, jak na tym etapie rozwoju naukowego, warsztacie metodologicznym Doktoranta. Jednakże Autor dysertacji musi systematycznie doskonalić ten warsztat, aby między innymi zniwelować wykazane braki.

b) Ocena merytoryczna

Recenzowana praca Pana mgr. Łukasza Dzika na temat: „**Współczesne aspekty zwalczania terroryzmu powietrznego w Polsce**” obejmuje wstęp, rozdział metodologiczny, trzy rozdziały merytoryczne, zakończenie, bibliografię, spis rysunków oraz wykaz skrótów. Uzyskane wyniki badań Doktorant zawarł na 295 stronach opracowania, które stanowi wartościową monografię w zakresie walki z powietrznym terroryzmem w Polsce. Nie mam najmniejszych wątpliwości co do tego, że przyjęta struktura pracy jest wynikiem wypracowanych na początku procesu założeń badawczych, a przedłożone pisemne opracowanie stanowi logicznie powiązaną całość. Godne podkreślenia są konkluzje zawarte w każdym rozdziale merytorycznym, umiejscowione po podrozdziałach merytorycznych. Uważam to za bardzo dobre rozwiązanie pozwalające lepiej zrozumieć czytelnikowi podejście Autora do analizowanej problematyki oraz wypracowanych rozwiązań.

Trzy rozdziały merytoryczne zostały opracowane na w miarę solidnym poziomie. Pierwszy rozdział merytoryczny, a drugi w kolejności w rozprawie, dotyczy identyfikacji współczesnych zagrożeń terroryzmem powietrznym. Rozdział ten wydaje się bogatszy pod względem zawartości treściowej, niż można byłby przypuszczać po samym tylko jego tytule. Obejmuje bowiem genezę terroryzmu powietrznego, a także uwarunkowania i typologię zagrożeń terroryzmem powietrznym. Zaproponowana przez Autora typologia bazuje na szczegółowej analizie przedmiotu, zaistniałych i poddanych analizie przypadków oraz form ataków terrorystycznych. Rozdział zakończony został w mojej ocenie zasadnymi wnioskami odnoszącymi się do poszczególnych problemów w nim wyjaśnianych. Sądzę, że warto zwrócić uwagę na problem określany jako „innego rodzaju zagrożenia terroryzmu powietrznego”. Doktorant uwzględnił tu ataki cybernetyczne na lotnicze systemy informacyjne, a także ataki poprzez celowe (świadome) przekazanie nieprawidłowych informacji. Zgadzam się z Autorem dysertacji, że wyodrębniony przez niego zbiór zagrożeń pozostaje otwarty. Przekonaliśmy się bowiem niejednokrotnie, że kreatywność terrorystów w zakresie wypracowywania niekonwencjonalnych, nowych sposobów ataków jest nieograniczona. Nie można zatem jednoznacznie stwierdzić, że formy tych ataków zostały już wyczerpane, a zbiór zagrożeń można tym samym uznać za zamknięty.

4

Rozdział trzeci dysertacji nosi tytuł „Podstawy prawne zwalczania terroryzmu powietrznego oraz bezpieczeństwo powietrzne w krajowych strategiach i programach”. W rozdziale tym Doktorant opisał zmiany dokonywane w międzynarodowych Konwencjach Karnych w aspekcie zwalczania terroryzmu powietrznego. Istotną częścią tego rozdziału są rozwiązania poświęcone krajowym strategiom na rzecz poprawy bezpieczeństwa powietrznego, a także obowiązującym planom bezpieczeństwa w lotnictwie. Dzięki temu możliwe stało się wypracowanie autorskiej definicji zagrożeń wynikających z terroryzmu powietrznego. Proszę zatem o wyjaśnienie: **jakich zasad należy przestrzegać, aby zbudować poprawną definicję?** Stosowną uwagę autor poświęcił wyjaśnieniu (interpretacji) regionalnych regulacji prawnych, a także innym inicjatywom formalno-prawnym. Odniósł się do przepisów prawnych dotyczących użycia wybranych podmiotów odpowiedzialnych za zwalczanie terroryzmu powietrznego. Rozdział podobnie jak poprzedni zakończony został podrozdziałem obejmującym wnioski, które w mojej ocenie w większości są oczywiste i słuszne. Wnioski te odnoszą się między innymi do wskazania podmiotów odpowiedzialnych za zwalczanie współczesnego terroryzmu powietrznego. Godne wyartykułowania są również uwagi wskazujące na możliwe rozwiązania legislacyjne, które powinny korzystnie wpłynąć na zwiększenie poziomu bezpieczeństwa powietrznego.

Na podkreślenie zasługuje rozdział czwarty niniejszej dysertacji, szczególnie zaś podrozdział opisujący doskonalenie i analizę zmian wybranych podmiotów w fazach działania antyterrorystycznego podczas zagrożeń terroryzmem powietrznym. W rozdziale poddano bowiem wnikliwej analizie i ocenie system antyterrorystyczny funkcjonujący w Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście działań prowadzonych przez wybrane podmioty odpowiedzialne za zwalczanie współczesnych zagrożeń terroryzmu powietrznego. Scharakteryzowano siły i środki poszczególnych podmiotów gwarantujących (czy może bardziej poprawnie, mogących zapewnić) im nie tylko zwalczanie zagrożeń, ale także prowadzenie działań o charakterze prewencyjnym. Należną uwagę Doktorant poświęcił na wyjaśnienie współpracy cywilno-wojskowej pomiędzy podmiotami lotniczymi. Zidentyfikowane i scharakteryzowane we wcześniejszych podrozdziałach braki stanowiły stosowną ich bazę, będąc jednocześnie „motorem napędowym” ukierunkowanym na wypracowanie właściwych rozwiązań doskonalących działania desygnowanych do walki z terroryzmem powietrznym służb (instytucji). Warto tu pamiętać, że walka ta obejmuje nie tylko fizyczne zwalczanie zagrożeń,

ale także inne działania, np. w zakresie przygotowania stosownych regulacji prawnych i monitorowania ich efektywności w praktyce. Rekomendacje te gwarantują osiągnięcie celu użytecznego niniejszej dysertacji. Mimo wszystko, nasuwa się jednak pytanie: **Na ile zaproponowane w dysertacji rozwiązania mogą korzystnie wpłynąć na efektywność funkcjonowania wspomnianego systemu (służb odpowiedzialnych za walkę z terroryzmem powietrznym)?**

Zakończenie pracy stanowi stosowne podsumowanie przeprowadzonych na jej łamach rozważań. Dobrym zwyczajem w tej części dysertacji wydaje się odniesienie do osiągnięcia założonych na wstępie celów (należy przypomnieć, że Doktorant w swojej dysertacji sformułował dwa cele: poznawczy i użyteczny). Oczywiście ich osiągnięcie uwarunkowane było rozwiązaniem zidentyfikowanych wcześniej problemów badawczych (głównego i szczegółowych). Autor dysertacji deklarując potwierdzenie tak postawionych hipotezy głównej oraz hipotez szczegółowych, zasugerował tym samym rozwiązanie wspomnianych wcześniej problemów. Pozytywnie oceniam podejście Doktoranta do znaczenia, jakie pokłada w regulacjach prawnych w walce z terroryzmem powietrznym. Nawet działania w słusznym celu powinny być prowadzone w zgodzie z prawem międzynarodowym oraz prawem ustanowionym w Rzeczypospolitej Polskiej. Pozytywnie oceniam uwagę Autora o potrzebie kontynuowania badań w zakresie walki z terroryzmem powietrznym. W pełni popieram takie podejście, albowiem obserwujemy zbyt dynamiczny i zarazem wszechstronny rozwój technologii i techniki, abyśmy mogli spokojnie przyjąć, że człowiek wykorzysta to jedynie w szczytnym celu.

Sądzę, że należy wspomnieć także o innych aspektach pracy, do których zaliczam głównie sferę redakcyjną. Odnosząc się do tej sfery uzasadniona wydaje się uwaga, że Doktorant popełnił wiele drobnych niedociągnięć w tym względzie. W pracy występuje bowiem stosunkowo dużo, w mojej ocenie zbyt dużo przysłowiowych literówek (a, e, itp.), a także drobnych niezgrabności językowych. Nie rzutują one co prawda na jej wartość merytoryczną, ale w przyszłości Doktorant musi więcej uwagi poświęcić bardziej starannemu redagowaniu swoich opracowań naukowych.

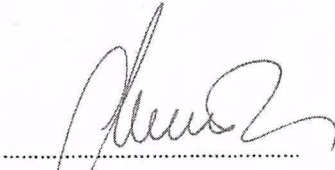
Wątpliwości, które nasunęły mi się w trakcie wnikliwego studiowania niniejszej dysertacji, należy rozstrzygnąć w trakcie obrony rozprawy doktorskiej. Dotyczą one różnych

kwestii, odnoszących się zarówno do sfery metodologicznej, jak i merytorycznej recenzowanej dysertacji. Doktorant powinien ustosunkować się zatem do następujących pytań:

1. Dlaczego w badaniach naukowych tak dużą rolę przypisuje się hipotezie? Proszę wyjaśnić istotę hipotezy oraz w jaki sposób w praktyce jest ona budowana.
2. Jak należałoby zmodyfikować pierwszą hipotezę szczegółową, aby rzeczywiście stanowiła prawdopodobne rozwiązanie pierwszego problemu szczegółowego?
3. Jaka jest jakość (efektywność) systemu zwalczania zagrożeń terroryzmu powietrznego? Jakie są najważniejsze mankamenty (niedostatki) tego systemu?
4. Jakich zasad należy przestrzegać, aby zbudować poprawną definicję?
5. Na ile zaproponowane w dysertacji rozwiązania mogą korzystnie wpłynąć na efektywność funkcjonowania wspomnianego systemu (służb odpowiedzialnych za walkę z terroryzmem powietrznym)? Czy dzięki temu jako pasażerowie Polskich Linii Lotniczych LOT możemy czuć się bezpieczniej?

Końcowa konkluzja i ocena

Ja, niżej podpisany stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska Pana Łukasza Dziaka spełnia warunki określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2021 r., poz. 478) i wnioskuję o dopuszczenie Pana Łukasza Dziaka do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie nauki społecznej w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie.

prof. dr hab. Maciej Marszałek